Zostanę muzycznym detektywem w świecie przyrody. Dziecięca podróż przez fascynujący świat dźwięków i melodii w przyrodzie. Dziecko – poszukiwacz, twórca i krytyk muzyki

Małgorzata Gałan
Jolanta Mielczarek

Scenariusz interdyscyplinarnego projektu edukacyjnego do wychowania przedszkolnego

opracowany w ramach projektu:

„Tworzenie zestawów narzędzi edukacyjnych wspierających proces wychowania przedszkolnego i kształcenia ogólnego w zakresie rozwoju umiejętności uniwersalnych dzieci i uczniów oraz kompetencji kluczowych niezbędnych do poruszania się na rynku pracy"

dofinansowanego ze środków Funduszy Europejskich w ramach
Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, 2.10 Wysoka jakość systemu oświaty

Warszawa 2022

Fundusze Europejskie Wiedza Edukacja Rozwój
Rzeczpospolita Polska
Unia Europejska Europejski Fundusz Społeczny

Redakcja merytoryczna: Piotr Mazur
Redakcja językowa i korekta: Eduexpert sp. z o.o.
Projekt graficzny i projekt okładki: Eduexpert sp. z o.o.
Redakcja techniczna i skład: Eduexpert sp. z o.o.

Weryfikacja i odbiór niniejszej publikacji: Ośrodek Rozwoju Edukacji w Warszawie

w ramach projektu: *Weryfikacja i odbiór zestawów narzędzi edukacyjnych wspierających proces wychowania przedszkolnego i kształcenia ogólnego w zakresie rozwoju umiejętności uniwersalnych dzieci i uczniów oraz kompetencji kluczowych niezbędnych do poruszania się na rynku pracy*

dofinansowanego ze środków Funduszy Europejskich w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, 2.10 Wysoka jakość systemu oświaty

Warszawa 2022

Ośrodek Rozwoju Edukacji
Aleje Ujazdowskie 28
00-478 Warszawa
ore.edu.pl

Publikacja jest rozpowszechniana na zasadach wolnej licencji Creative Commons – Użycie niekomercyjne 4.0 Polska (CC-BY-NC).
creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.pl

1. Temat projektu

Zostanę muzycznym detektywem w świecie przyrody. Dziecięca podróż przez fascynujący świat dźwięków i melodii w przyrodzie. Dziecko – poszukiwacz, twórca i krytyk muzyki

2. Osoby prowadzące projekt

2.1. Koordynator: nauczyciel wychowania przedszkolnego

2.2. Pozostali: nauczyciel współorganizujący kształcenie, nauczyciele specjaliści (logopeda, psycholog, pedagog).

3. Ramy czasowe

wrzesień – druga połowa, październik – druga połowa (czas realizacji projektu należy dostosować do zróżnicowanych potrzeb wychowanków).

4. Grupa wiekowa

dzieci 5 – i 6-letnie.

5. Cele projektu

- Wielokierunkowa aktywność dzieci podczas poszukiwania i tworzenia dźwięków i melodii z wykorzystaniem dostępnego materiału przyrodniczego, czyli: PÓJDĘ – POSZUKAM – WYBIORĘ – UŁOŻĘ I STWORZĘ MUZYKĘ.
- Dziecięca analiza i ocena wytworów muzycznych w procesie wielozmysłowego doświadczania, czyli: POSŁUCHAM I OCENIĘ DŹWIĘKI, KTÓRE USŁYSZĘ.

Temat i cele projektu skonstruowane są zarówno dla nauczyciela, jak i dziecka, zgodnie z metodyką planu daltońskiego, skłaniającą do samodzielnego i odpowiedzialnego poszukiwania wiedzy i umiejętności.

6. Cele ogólne i szczegółowe[1]

Obszar 1. Gdzie znajdę materiały przyrodnicze potrzebne do mojej zabawy muzycznej?

Cel główny: Gromadzenie materiałów przyrodniczych w trakcie spaceru na świeżym powietrzu

Cele szczegółowe

Dziecko:

- samodzielnie ubiera się odpowiednio do warunków pogodowych (F),
- przestrzega zasad poruszania się podczas spaceru (S),
- czerpie radość z bezpośredniego kontaktu z przyrodą (E),
- aktywnie obserwuje przyrodę (P),
- gromadzi kasztany, żołędzie, liście patyki itp. (P),
- wybiera materiały przyrodnicze zgodnie z poznanym tematem i celem (P).

Obszar 2. Jakie i ile zebranych materiałów naturalnych umieszczę w kąciku przyrodniczym?

[1] Poszczególne cele szczegółowe zostały przyporządkowane do konkretnych obszarów rozwoju dziecka zawartych w podstawie programowej wychowania przedszkolnego (F – fizyczny; E – emocjonalny; S – społeczny; P – poznawczy).

Cel główny: Uzupełnienie i uatrakcyjnienie kącika przyrodniczego

Cele szczegółowe

Dziecko:

- przelicza materiał przyrodniczy w języku polskim i języku angielskim (P),
- klasyfikuje wg podanych kryteriów (P),
- szacuje i porównuje (P),
- manipuluje materiałem przyrodniczym wg instrukcji (orientacja w schemacie własnego ciała i w przestrzeni) (P),
- tworzy estetyczną przestrzeń do zabawy (P),
- wykonuje ćwiczenia: podrzuca, łapie, trafia do celu (F),
- doskonali chwyt pęsetowy (F),
- rozpoznaje i dostrzega swoje emocje oraz emocje swoich kolegów i koleżanek podczas wspólnych zabaw (E),
- cierpliwie czeka na swoją kolej podczas klasyfikowania przedmiotów (S).

Obszar 3. Które materiały przyrodnicze wykorzystam do tworzenia muzyki?

Cel główny: Eksperymentowanie i badanie

Cele szczegółowe

Dziecko:

- określa właściwości przedmiotów (zapach, kształt, tekstura itp.) (P),
- szuka dźwięków (P),
- waży (P),
- mierzy (P),
- porównuje (P),
- opisuje i nazywa w języku polskim i języku angielskim (P),
- manipuluje przedmiotami (F),
- odzwierciedla ruchem usłyszaną treść (F),
- wyraża emocje bohatera opowieści ruchowej za pomocą gestu i mimiki (E),
- zgodnie współpracuje w grupie (S),
- szanuje pomysły i wypowiedzi innych osób (E),
- pomaga kolegom i koleżankom (S),
- aktywnie wypowiada się podczas zabawy w zespołach zadaniowych (S).

Obszar 4. Jak stworzę muzykę ze zgromadzonych materiałów przyrodniczych?

Cel główny: Tworzenie instrumentów muzycznych

Cele szczegółowe

Dziecko:

- tworzy własny projekt instrumentu muzycznego (P),
- sprawnie posługuje się nożyczkami i innymi przyborami plastycznymi (F),
- łączy materiały przyrodnicze i plastyczne oraz użytkowe (recykling) (F),
- potrafi zwrócić się do nauczyciela lub kolegi z prośbą o pomoc (S),
- doprowadza pracę do końca (E),
- cieszy się z wykonanej pracy (E),
- wykonuje własny instrument muzyczny (P).

Cel główny C2: Tworzenie rytmicznych melodii

Cele szczegółowe

Dziecko:

- zastępuje fizyczny przedmiot symbolem i wykonuje ruch, gest zakodowany tym symbolem (F),
- tworzy rytm z dźwiękogestów (P),
- współpracuje z innymi dziećmi (S),
- przelicza (P),
- prezentuje przygotowaną melodię na forum grupy (E),
- odtwarza przygotowane rytmy za pomocą dźwiękogestów i wyrazów w języku angielski (P).

Obszar 5. Zabawy w zamienianie

Cel główny: Poszukiwanie podobieństw i różnic w świecie przyrody i profesjonalnej muzyki

Cele szczegółowe

Dziecko:

- uczestniczy w koncercie muzyki poważnej poprzez platformę internetową lub w filharmonii (P),
- słucha nagrań muzyki poważnej (P),
- słucha i nazywa dźwięki przyrody (P),
- gra na dostępnych instrumentach perkusyjnych (P),
- precyzyjnie odwzorowuje ruch ręką, tak aby instrumenty wydawały dźwięki (F),
- szuka zamienników instrumentów perkusyjnych w materiale przyrodniczym (P),
- opracowuje projekt muzyczno-ruchowy (P),
- tworzy instrumentalizację do muzyki (P),
- odczuwa i przeżywa radość z procesu współtworzenia muzyki (E),
- szanuje i docenia pomysły kolegów i koleżanek (S),
- tańczy do muzyki (F),
- współtworzy muzykę (S),
- rozwija wrażliwość (E),
- dostrzega piękno w otaczających go dźwiękach (E),
- uruchamia wyobraźnię muzyczną (P),
- poznaje utwory muzyczne znanych kompozytorów, (P).

Obszar 6. Już wiem, co lubię!

Cel główny: Odkrycie indywidualnych preferencji muzycznych

Cele szczegółowe

Dziecko:

- ocenia wysłuchane utwory muzyczne (P),
- ocenia swoje wytwory (P),
- ocenia swój nastrój (E),
- ocenia swoje zaangażowanie (S),

- argumentuje swoje oceny (P),
- nazywa emocje w języku obcym (P),
- koduje nastrój za pomocą kolorów (P),
- dostrzega wartość wspólnej pracy (S),
- odczuwa dumę z wykonanej pracy (E),
- adekwatnie reaguje do zaistniałych sytuacji (E).

7. Formy i metody realizacji projektu

Formy pracy:

- spacer, wyjście do filharmonii,
- działania samoobsługowe, indywidualne, zespołowe i zbiorowe.

Metody pracy:

- metody zgodne z programem nauczania wychowania przedszkolnego dostępnym na stronach Ośrodka Rozwoju Edukacji *Raz, dwa, trzy... Wiem ja, wiesz Ty* (dostęp: 9.09.2022) wg klasyfikacji Kwiatkowskiej:
  - czynne, oparte na działaniu (samodzielne doświadczanie, kierowanie własną działalnością dziecka, zadań stawianych dziecku i ćwiczeń) – odpowiednie dla dzieci, które m.in. wykazują duże zdolności, lubią pracować samodzielnie, potrafią dostosować się do określonych przez nauczyciela obszarów poszukiwań, reprezentują potrzebę rozwoju inteligencji logiczno-matematycznej;
  - oglądowe (obserwacja, pokaz, uprzystępniania utworów muzycznych) – odpowiednie dla dzieci m.in. o wzrokowym i słuchowym kanale odbioru, dla dzieci reprezentujących potrzebę rozwoju inteligencji muzycznej, ruchowej, a także dla dzieci z różnymi dysfunkcjami, dla których sztuka traktowana jest w kategoriach arteterapii;
  - słowne (rozmowa, objaśnienie, instrukcja, sposoby społecznego porozumienia) – kierowane do dzieci wykazujących potrzebę rozwoju inteligencji werbalnej, intra – i interpersonalnej, dla dzieci, które potrzebują jasnych komunikatów, aby wykonać konkretne zadanie;
- metody aktywizujące, skierowane do każdego dziecka bez względu na posiadane dysfunkcje czy uzdolnienia; każde dziecko znajdzie takie zabawy i aktywności, które pobudzą je do działania i zmotywują do uczenia się:
  - **metoda projektu** scalająca wszystkie działania dzieci podczas realizacji przedsięwzięcia edukacyjnego;
  - burza mózgów;
  - piramida priorytetów;
  - „dziecięca matematyka" wg E. Gruszczyk-Kolczyńskiej;
  - metoda aktywnego słuchania muzyki B. Strauss;
  - plan daltoński;
  - mapa myśl;
  - improwizacja i opowieść ruchowa.

8. Treści kształcenia

Treści kształcenia wykorzystane do zrealizowania projektu interdyscyplinarnego zawierają zagadnienia ujęte w bloku 19 „Muzyka" w korelacji z blokami 1, 2, 5, 6, 11, 12, 13 i 18, opisanymi w programie *Raz, dwa, trzy … Wiem ja, wiesz Ty*.

Treści kształcenia zawierają połączenie zagadnień muzycznych, matematycznych, przyrodniczych oraz językowych, w tym języka angielskiego. Realizowane są w oparciu o umiejętności uniwersalne, tj. umiejętność komunikowania się, badania i analizowania oraz wykorzystywania różnych sprzętów, w tym multimedialnych. Treści kształcenia kładą również nacisk na samorealizację i rozwój samoregulacji każdego dziecka.

Obszar 1. Gdzie znajdę materiały przyrodnicze potrzebne do mojej zabawy muzycznej?

Obszar 2. Jakie i ile zebranych materiałów naturalnych umieszczę w kąciku przyrodniczym?

Obszar 3. Które materiały przyrodnicze wykorzystam do tworzenia muzyki?

Obszar 4. Jak stworzę muzykę ze zgromadzonych materiałów przyrodniczych?

Obszar 5. Zabawy w zamienianie

Obszar 6. Już wiem, co lubię!

9. Sposób realizacji projektu

Projekt opiera się na różnorodnych zabawach, działaniach i aktywnościach. Swoje ulubione zabawy odnajdą wzrokowcy, słuchowcy, kinestetycy oraz dotykowcy. W związku z tym, że pojawiają się różne treści kształcenia, motywowane są wszystkie rodzaje inteligencji wielorakich. Forma realizacji sprzyja współdziałaniu dzieci o wysokich zdolnościach poznawczych i społecznych, a także dzieci z dysfunkcjami. Aktywnymi uczestnikami są również nauczyciele specjaliści, służący wsparciem dzieciom, które tego potrzebują.

I. Zainicjowanie projektu

1. Zapoznanie dzieci z tematem i celami projektu.
   - Prowadzący przychodzi na zajęcia i przekazuje dzieciom informację, że w sali zostały ukryte magiczne koperty. Zadaniem dzieci jest ich odnalezienie oraz precyzyjne przekazanie informacji o tym, gdzie znajdowała się koperta (określenie jej położenia). Dzieci o specjalnych potrzebach edukacyjnych (SPE) mogą te koperty otrzymać od nauczyciela bez konieczności ich szukania.
   - W kopertach ukryte są symbole muzyczne, np. nuty, klucz wiolinowy, ilustracje instrumentów itp. oraz obrazki przedstawiające wybrane elementy przyrody: kasztany, żołędzie, patyki, szyszki, liście.
   - Prowadzący informuje, że ilustracje związane są z tematem spotkań i wspólnych zabaw.
   - Dzieci dzielą znalezione ilustracje na dwa zbiory i zbiory te nazywają: muzyka i dary przyrody.
   - Burza mózgów oscylująca wokół pojęć: „muzyka" oraz „dary przyrody" – nauczyciel poznaje zasoby dzieci. Zabawa kierowana prowadzona jest w sposób świadomy przez nauczyciela – dzieci dochodzą do tematu projektu „Zostanę muzycznym detektywem w świecie przyrody".

2. Nauczyciel opowiada dzieciom o poszczególnych etapach działań, które pozwolą na otrzymanie odznaki Muzycznego Detektywa w Świecie Przyrody. W widocznym miejscu umieszcza planszę z kategoriami wykonanych zadań: PÓJDĘ – POSZUKAM – WYBIORĘ – UŁOŻĘ I STWORZĘ MUZYKĘ oraz POSŁUCHAM I OCENIĘ DŹWIĘKI, KTÓRE USŁYSZĘ. Dzieci samodzielnie lub z pomocą specjalisty w trakcie trwania projektu będą zaznaczać, zaznaczać postępy w zakresie wykonywania zadań, np. za pomocą odbitego śladu swojego palca(propozycja graficznej prezentacji celów projektu w załączniku nr 2).
3. Nauczyciel wręcza wychowankom stworzoną przez siebie kartę oceny ich działań zatytułowaną „Oceniam siebie", w skrócie „OS" (np. OS Magdy, OS Tomka). Tworzy wspólnie z dziećmi instrukcję wypełniania karty, czyli omawia sposób odpowiedzi na trzy kluczowe pytania:
   - **Jak się czułem(-am) podczas zajęć?** Nauczyciel zadaje dzieciom pytanie „Jak można czuć się podczas zajęć?". Zadaniem dzieci jest narysowanie emocji w sposób symboliczny oraz nazwanie ich. Dzieci wraz z nauczycielem tworzą zbiór emotikonów, który będzie wykorzystywany podczas codziennego podsumowywania zabaw kierowanych w trakcie trwania projektu.
   - **Czy jestem zadowolony(-a) ze swojej pracy?** Nauczyciel umawia się z dziećmi, że znak „+" będzie oznaczał zadowolenie ze swojej pracy, a znak „-" będzie oznaczał niezadowolenie.
   - **Z kim dzisiaj pracowałem(-am)?** Nauczyciel umawia się z dziećmi, że symbol pojedynczego człowieka oznacza, że pracowałem samodzielnie; symbol dwóch ludzi – że pracowałem w parze, a symbol trzech ludzi, że pracowałam w grupie.
4. Stworzenie regulaminu wspólnie z dziećmi w oparciu o propozycję dołączoną do scenariusza.

Metody: burza mózgów, mapa myśli, plan daltoński, rozmowa, sposoby społecznego porozumienia.

Kompetencje kluczowe i umiejętności uniwersalne: porozumiewanie się w języku ojczystym, kompetencje cyfrowe, umiejętność uczenia się, kompetencje społeczne i obywatelskie, inicjatywność i przedsiębiorczość.

II. Faza główna

Obszar 1. Zgromadzenie materiałów przyrodniczych

1. Rozmowa na temat bezpieczeństwa i celowości wyjścia na spacer.
2. Wyjście na spacer (należy uwzględnić ewentualne niedyspozycje ruchowe dzieci i zaplanować tę aktywność wcześniej, tak aby dzieciom tym umożliwić wyjście poza teren przedszkola).
3. Aktywna obserwacja otaczającej przyrody.
4. Gromadzenie materiału przyrodniczego (żołędzie, kasztany, liście, patyki, kamyki).

Metody: rozmowa, zadania stawiane dziecku, obserwacja, objaśnienie, instrukcja.

Kompetencje kluczowe i umiejętności uniwersalne: porozumiewanie się w języku ojczystym, umiejętność uczenia się, kompetencje społeczne i obywatelskie, inicjatywność i przedsiębiorczość

Obszar 2. Uzupełnienie i uatrakcyjnienie kącika przyrodniczego

Etap pośredni realizacji projektu – dzieci, manipulując przedmiotami i wykonując zadania matematyczne, badają materiał przyrodniczy pod kątem dźwięków, które można „wydobyć" z niego w zależności od miejsca umieszczenia przedmiotów oraz ich ilości włożonej do różnych pojemników.

1. Nauczyciel inicjuje zabawy matematyczne kształtujące orientację przestrzenną i orientację w schemacie własnego ciała, np. „Połóż kasztan po prawej stronie stolika", „Uderz kasztanami przed sobą".
2. Kształtowanie umiejętności liczenia (klasyfikowanie materiałów przyrodniczych wg różnych kryteriów, np. wielkość, ilość, kolor) na konkretach oraz przy użyciu tablicy multimedialnej. Przeliczanie zgromadzonych materiałów oraz nazywanie liczb w języku angielskim.
3. Uzupełnianie kącika przyrody/kącika projektowego wybranymi elementami naturalnymi.
4. Zabawy gimnastyczne z wykorzystaniem materiałów przyrodniczych (podrzucanie, łapanie, turlanie, rzucanie do celu). Zabawa ma na celu szukanie dźwięków, jakie wydobywają się z materiału przyrodniczego, ponadto wspiera rozwój funkcji motorycznych kilkulatków oraz stanowi odpowiedź na naturalną potrzebę ruchu dziecka w wieku przedszkolnym.

Metody: „dziecięca matematyka" E. Gruszczyk-Kolczyńskiej, zadań stawianych dziecku, objaśnienie, instrukcja, rozmowa, opowieść ruchowa, metody TIK (technologie informacyjno-komunikacyjne) z wykorzystaniem aplikacji Wordwall, LearningApps lub Quizizz.

Kompetencje kluczowe i umiejętności uniwersalne: porozumiewanie się w języku ojczystym, porozumiewanie się w językach obcych, kompetencje cyfrowe, umiejętność uczenia się, kompetencje społeczne i obywatelskie, inicjatywność i przedsiębiorczość

Obszar 3. Eksperymentowanie i badanie

1. Dzieci manipulują materiałem przyrodniczym. Samodzielnie lub z pomocą nauczyciela specjalisty uczestniczą w zabawach badawczych. Rozpoznają cechy materiału przyrodniczego.
2. Nauczyciel przygotowuje materiał dydaktyczny pozwalający na przeprowadzenie zabaw badawczych (m.in. różnokolorowe fragmenty kartek, kształty geometryczne, symbole wielkości, materiały o różnej teksturze). Następnie podczas rozmowy kierowanej wspólnie z dziećmi nadaje znaczenie wszystkim przygotowanym materiałom.
3. Dzieci zostają połączone w zespoły zadaniowe („Kasztany", „Liście", „Żołędzie", „Patyki" i „Szyszki"). Zadaniem każdej z grup jest uzgodnienie i uzupełnienie „Karty analizy materiału badawczego", czyli „KAMB". Kartę tworzy nauczyciel, umieszczając

na niej poniższe kategorie (symbole) analizy materiału badawczego: kolor, kształt, faktura, wielkość (np. grupa „Kasztanów" wybiera brązowe karteczki, koła, symbol małej wielkości i gładki materiał).

4. Opowieść ruchowa *Podróż kasztanka* – dzieci wykonują czynności, ruchy i gesty do usłyszanej historii o kasztanku (historia stworzona przez nauczyciela – załącznik nr 1).
5. Prezentacja wyników badań na tle grupy przy użyciu rzeczowników i przymiotników w języku angielskim (np. *chestnut*, *small*, *brown*, *smooth*).
6. Zabawa „Co wylosowałem?" oparta na regułach popularnej gry dydaktycznej „Kim jestem?". Zadaniem dzieci jest precyzyjne formułowanie pytań, które pozwolą odnaleźć prawidłowe rozwiązanie – czyli odpowiedź na pytanie, co kolega lub koleżanka wylosowali (kasztan, patyk, żołądź, szyszka, liść). Dzieci wykorzystują zdobyte informacje z poprzednich zabaw dydaktycznych.
7. Zabawy matematyczne: wspólne ważenie, mierzenie i porównywanie zgromadzonego materiału przyrodniczego.
8. Manipulowanie materiałem przyrodniczym tak, aby wydawał dźwięki – nazywanie ich (uderzanie o siebie, pocieranie, podrzucanie).

Metody: „dziecięca matematyka" E. Gruszczyk-Kolczyńskiej, samodzielnych doświadczeń, zadań stawianych dziecku, rozmowa, objaśnienie i instrukcja, sposoby społecznego porozumienia, burza mózgów, gry dydaktyczne.

Kompetencje kluczowe i umiejętności uniwersalne: porozumiewanie się w języku ojczystym, porozumiewanie się w językach obcych, kompetencje matematyczne i podstawowe kompetencje naukowo-techniczne, kompetencje cyfrowe, umiejętność uczenia się, kompetencje społeczne i obywatelskie, inicjatywność i przedsiębiorczość, świadomość i ekspresja kulturalna.

Obszar 4. Tworzenie rytmicznych melodii

1. Zabawa muzyczna do piosenki Marty Bogdanowicz *W naszym przedszkolu pełno muzyki jest*. Nauczyciel motywuje dzieci do podawania swoich propozycji, np. nasze stoliki, nasze kasztanki, nasze książeczki itp.
2. Dzieci będą tworzyć instrument muzyczny, korzystając z materiałów zgromadzonych w kąciku plastycznym (np. słoiki, kubeczki, rurki papierowe, pudełka kartonowe itp.) i kąciku przyrodniczym/projektowym.
3. Dziecko tworzy projekt własnego instrumentu samodzielnie lub z pomocą nauczyciela specjalisty. Konsultuje swoje pomysły z nauczycielem.
4. Dziecko konstruuje instrument muzyczny z dostępnych materiałów.
5. Dzieci tworzą kody rytmów:
   - układają rytm z materiałów przyrodniczych,
   - przyporządkowują ruch lub gest poszczególnym okazom przyrodniczym,
   - prezentują ułożone rytmy (indywidualnie i grupowo) za pomocą ruchu, gestu, a także za pomocą słów wypowiadanych w języku angielskim.
6. Zabawy rytmiczne przygotowane przez nauczyciela z wykorzystaniem materiałów przyrodniczych.

Metody: „dziecięca matematyka" E. Gruszczyk-Kolczyńskiej, samodzielnych doświadczeń, zadań stawianych dziecku, objaśnienie i instrukcja, sposoby społecznego porozumienia.

Kompetencje kluczowe i umiejętności uniwersalne: porozumiewanie się w języku ojczystym, kompetencje matematyczne i podstawowe kompetencje naukowo-techniczne, kompetencje cyfrowe, umiejętność uczenia się, kompetencje społeczne i obywatelskie, inicjatywność i przedsiębiorczość, świadomość i ekspresja kulturalna.

Obszar 5. Poszukiwanie podobieństw i różnic w świecie przyrody i profesjonalnej muzyki

1. Aktywne słuchanie i oglądanie koncertu muzyki poważnej (w filharmonii lub na platformie internetowej).
2. Rozmowa na temat wysłuchanych koncertów. Określenie swoich odczuć i emocji za pomocą symboli (np. kolory, można wykorzystać symbole ze zbioru emotikonów grupy).
3. Zabawy taneczno-instrumentalne do muzyki poważnej (wg propozycji i metodyki B. Strauss).
4. Zabawy o charakterze badawczym: dzieci manipulują instrumentami perkusyjnymi dostępnymi w przedszkolu i poszukują odpowiedników w materiałach przyrodniczych.
5. Praca zbiorowa: zabawy taneczno-instrumentalne z wykorzystaniem swoich instrumentów jako zamienników profesjonalnych instrumentów perkusyjnych. Zadaniem nauczyciela jest nagranie gotowej instrumentalizacji, ponieważ będzie ona częścią filmu-niespodzianki.

Metody: samodzielnych doświadczeń, zadań stawianych dziecku, objaśnienie i instrukcja, sposoby społecznego porozumienia, ćwiczeń, metoda aktywnego słuchania muzyki B. Strauss.

Kompetencje kluczowe i umiejętności uniwersalne: porozumiewanie się w języku ojczystym, porozumiewanie się w językach obcych, kompetencje matematyczne i podstawowe kompetencje naukowo-techniczne, kompetencje cyfrowe, umiejętność uczenia się, kompetencje społeczne i obywatelskie, inicjatywność i przedsiębiorczość, świadomość i ekspresja kulturalna.

III. Faza końcowa

Obszar 6. Odkrycie indywidualnych preferencji muzycznych

1. Każde dziecko prezentuje swoją kartę „OS". Dzieci wspólnie z nauczycielem ustalają, które zajęcia im się najbardziej podobały, jakie emocje dominowały podczas wspólnych zabaw, z kim najczęściej bawiły się podczas zabaw kierowanych. Dzieci nazywają emocje w języku angielskim: *happy*, *sad*, *bored* itp.
2. Dzieci oceniają cały projekt w kategoriach już poznanych.
3. Nauczyciel przygotowuje film-niespodziankę dla dzieci. Na filmie zaprezentowane są fotografie z każdego etapu realizacji (POSZEDŁEM– POSZUKAŁEM – WYBRAŁEM – UŁOŻYŁEM I STWORZYŁEM MUZYKĘ) oraz nagranie muzycznej instrumentalizacji utworu wykonanego przez przedszkolaki. Film udostępniony zostanie rodzicom lub opiekunom uczestników.

4. Po obejrzeniu filmu dzieci odpowiadają na pytanie: „Czy znalazłeś muzykę zaklętą w przyrodzie?".
5. Uroczyste wręczenie medali oraz dyplomów „Przedszkolnych detektywów muzyki zaklętej w przyrodzie".

Metody: samodzielnych doświadczeń, zadań stawianych dziecku, objaśnienie i instrukcja, sposoby społecznego porozumienia, rozmowa.

Kompetencje kluczowe i umiejętności uniwersalne: porozumiewanie się w języku ojczystym, kompetencje matematyczne i podstawowe kompetencje naukowo-techniczne, umiejętność uczenia się, kompetencje społeczne i obywatelskie, inicjatywność i przedsiębiorczość.

10. Charakterystyka odbiorców

Projekt interdyscyplinarny jest przeznaczony do realizacji w przedszkolu. Został tak skonstruowany, że odbiorcami projektu mogą być dzieci pięcio – i sześcioletnie, uczęszczające do najstarszej grupy przedszkolnej lub oddziału zerowego w szkole podstawowej, o zróżnicowanych potrzebach edukacyjnych i różnym poziomie posiadanych umiejętności.

W tym wieku najbardziej charakterystyczną cechą dziecka jest jego wzmożona potrzeba ruchu. Zatem zadaniem nauczyciela jest projektowanie zajęć i zabaw, które będą odpowiedzią na tę potrzebę.

Ruchy i gesty sześciolatka stają się bardziej precyzyjne, świadome, płynne i estetyczniejsze. Umożliwia to realizowanie coraz trudniejszych i bardziej złożonych działań. Dziecko potrafi skakać przez przeszkody, rzucać i złapać piłkę, wykonuje ćwiczenia równoważne. Ponadto w obszarze małej motoryki zauważa się bardziej skoordynowane i precyzyjne ruchy. Dzięki mineralizacji nadgarstków dziecko może wykonywać czynności dłońmi, m.in.: nawleka, rysuje, wycina, odtwarza wzory.

Sześciolatek staje się samodzielny podczas wykonywania czynności samoobsługowych, takich jak ubieranie się, zapinanie guzików, mycie rąk, spożywanie posiłków, posługiwanie się sztućcami. Istotną zmianą jest również to, że staje się bardziej odporny na zmęczenie podczas przebywania w jednej pozycji.

W zakresie rozwoju emocjonalnego sześciolatek rozumie i potrafi nazwać emocje, których doświadcza, oraz emocje, które zauważa u innych. Łatwiej jest mu mówić o swoich przeżyciach i uczuciach związanych z samooceną. Czasami zdarzają się sytuacje, w których procesy pobudzania emocjonalnego przewyższają procesy hamowania i następuje niekontrolowany wybuch emocji. Niemniej jednak zauważa się dążenie dziecka do wyrażania emocji z mniejszym nasileniem w sytuacji, gdy zależy mu np. na sympatii innych osób.

Jest to związane z coraz większym uspołecznieniem dziecka, które nawiązuje interakcje z rówieśnikami, uczy się sposobów zachowania w grupie, przestrzega zapisów kodeksów grupowych, nawiązuje pierwsze dziecięce przyjaźnie, potrafi zachować się empatycznie. Dziecko ma dużą potrzebę niesienia pomocy młodszym od siebie. Uwidacznia się umiejętność coraz lepszego współdziałania i współzawodnictwa w zespole, a także chęć utożsamiania się z grupą rówieśniczą.

Rozwój fizyczny, emocjonalny i społeczny jest ściśle związany z rozwojem procesów poznawczych. Sześciolatek ma duży zasób słów, dzięki czemu z łatwością komunikuje się z otoczeniem. Potrafi określać następstwa przyczynowo-skutkowe, przewidywać, porównywać, szeregować i klasyfikować oraz argumentować swoje wypowiedzi. Łatwiej zapamiętuje oraz skupia swoją uwagę na coraz dłuższy czas. Dzięki temu rozwija swoją potrzebę poznawania świata. Zadaje mnóstwo pytań, chętnie eksperymentuje i obserwuje. Nauczyciel powinien tak konstruować zajęcia, aby dziecko miało możliwość doświadczać wielozmysłowo, polisensorycznie otaczający je świat. Następuje intensywny rozwój wrażliwości wzorkowej (rozróżnianie barw) oraz słuchowej. Kształtuje się słuch werbalny oraz słuch muzyczny dziecka. Rozróżnia ono tony dźwięków pod względem barwy, wysokości i siły oraz potrafi ruchem swojego ciała odwzorować charakter słyszanej muzyki.

W projekcie wszystkie aktywności i zabawy zostały przygotowane tak, aby z łatwością można było je dostosować do zróżnicowanych potrzeb edukacyjnych oraz umiejętności każdego dziecka. Warto pamiętać o możliwości wydłużenia czasu trwania zabaw oraz dzielenia ich na mniejsze fragmenty, włączania zabaw opartych na konkretach oraz poznaniu wielozmysłowym i posługiwania się alternatywnymi formami komunikacji. Istotne jest również zauważanie mocnych stron dziecka oraz nagradzanie sukcesów, nawet tych najmniejszych.

Uwagi

- Nauczyciel, na podstawie poczynionych obserwacji, tworzy zespoły zadaniowe tak, aby ich członkowie współdziałali i współpracowali zgodnie ze swoimi potrzebami i możliwościami psychofizycznymi.
- Nauczyciel prowadzący zajęcia we współpracy z nauczycielami specjalistami udziela wsparcia dzieciom, które tego oczekują.
- Projekt umożliwia dzieciom podejmowanie decyzji, w jakich zabawach chcą wziąć udział, jak długo mogą one trwać oraz z jakich narzędzi będą korzystać podczas zabaw.
- Nauczyciel współorganizujący proces edukacyjny może dostosować proponowane aktywności do potrzeb zawartych we wskazówkach ujętych w indywidualnych programach edukacyjno-terapeutycznych (IPET).

11. Regulamin projektu

Regulamin projektu zostanie ustalony i podpisany przez wszystkich uczestników projektu. Jego forma może mieć następujący wzór:

Tytuł projektu: Zostanę muzycznym detektywem w świecie przyrody

Cele ogólne:

- PÓJDĘ – POSZUKAM – WYBIORĘ – UŁOŻĘ I STWORZĘ MUZYKĘ;
- POSŁUCHAM I OCENIĘ DŹWIĘKI, KTÓRE USŁYSZĘ.

Treści kształcenia

- Obszar 1. Gdzie znajdę materiały przyrodnicze potrzebne do mojej zabawy muzycznej?
- Obszar 2. Jakie i ile zebranych materiałów naturalnych umieszczę w kąciku przyrodniczym?

- Obszar 3. Które materiały przyrodnicze wykorzystam do tworzenia muzyki?
- Obszar 4. Jak stworzę muzykę ze zgromadzonych materiałów przyrodniczych?
- Obszar 5. Zabawy w zamienianie.
- Obszar 6. Już wiem, co lubię!

Termin rozpoczęcia i zakończenia projektu:

wrzesień – druga połowa; październik – druga połowa

Data zawarcia regulaminu:

druga połowa września

Uczestnicy projektu:

projekt wykonywany przez grupę dzieci 5 – i 6-letnich

Koordynator projektu:

nauczyciel wychowania przedszkolnego

Zadania nauczyciela:

instruowanie, wspieranie, obserwowanie, ocenianie i analizowanie

Zadania dzieci:

działanie, współpracowanie, rozwiązywanie, badanie, eksplorowanie, samoocenianie, ocenianie koleżeńskie.

Tworząc regulamin, nauczyciel musi pamiętać o tym, że powinien mieć on formę graficzną dostosowaną do wieku i możliwości rozwojowych uczestników projektu.

Do regulaminu dołączony może zostać kontrakt grupowy, który wpisuje się w metodykę nauczania małych dzieci. On również zostanie zapisany w postaci graficznej za pomocą symboli i wyrazów. Tworzenie kontraktu będzie odbywać się podczas pierwszego projektowego spotkania.

Nauczyciel przygotowuje karty (mogą być w kształcie nutek) z zapisanymi pierwszymi wyrażeniami **kontraktu**. Prezentuje je dzieciom. Ich zadaniem będzie dokończyć przygotowane wyrażenia:

- Słucham innych, ponieważ… (sam(a) chci(a)łabym, aby mnie słuchano, mogę się dużo nauczyć; mogę poznać kogoś, kto interesuje się tym, co ja);
- Patrzę uważnie, ponieważ … (mogę zobaczyć coś ciekawego, mogę dostrzec, że ktoś potrzebuje pomocy, uczę się wtedy najwięcej; dbam o swoje bezpieczeństwo);
- Pomagam innym, ponieważ… (sam(a) kiedyś mogę potrzebować pomocy, lubię moich kolegów i koleżanki, lubię czuć się potrzebny(-a))
- Rozmawiam… (jak? kiedy? z szacunkiem; ze wszystkimi kolegami i koleżankami; wtedy, gdy nikt nie poprosi o ciszę);
- Proszę o pomoc… (kogo? kiedy? wtedy, gdy z czymś sobie nie radzę, kolegę lub koleżankę oraz mojego nauczyciela);

- Mogę… co? (się pomylić, bo każdy czasami się myli, mieć gorszy dzień, pytać, gdy czegoś nie rozumiem; opisywać swoje emocje, korzystać z przygotowanych materiałów, bawić się wspólnie ze wszystkimi dziećmi, nie wziąć udziału w zabawie, jeśli nie będę mieć na to ochoty);
- Dbam… o co? (o bezpieczeństwo, o moich kolegów i koleżanki, o przybory).

Tak skonstruowany i uzgodniony kontrakt jest odpowiedzią na poszanowanie indywidualności każdego dziecka i niewykluczanie nikogo z realizacji projektu.

Nauczyciel zapisuje wszystkie propozycje dzieci wokół przygotowanych napisów na nutkach. Następnie przykleja je na dużym arkuszu z pięciolinią, który umieszcza w widocznym miejscu w sali przedszkolnej. Oficjalnym zatwierdzeniem regulaminu oraz zawarciem kontraktu będzie moment, w którym każde dziecko podpisze go swoim imieniem.

Do arkusza nauczyciel dołącza również **kryteria oceniania projektu**:

- sposób uczestnictwa w projekcie (aktywny/bierny);
- poziom inicjatywności i zaangażowania dzieci;
- przebieg pracy zespołowej i indywidualnej zgodnie z zamierzeniami projektu;
- komunikacja;
- ocena wykonanych zadań projektowych;
- samoocena oraz ocena pracy koleżeńskiej.

Kryteria te nauczyciel przedstawia dzieciom w trakcie rozmowy w sposób dla nich zrozumiały.

12. Ewaluacja projektu

Nauczyciel tworzy narzędzia ewaluacji, np. tabele, w których umieści wybrane przez siebie kryteria ewaluacji, dzięki którym możliwe będzie dokonanie spersonalizowanej oceny w zależności od indywidualnych możliwości i zróżnicowanych potrzeb edukacyjnych dzieci. Kryteria mogą być tożsame z celami scenariusza, związanymi z umiejętnościami uniwersalnymi, kompetencjami kluczowymi, umiejętnością samooceny itp., rozwijanymi podczas trwania projektu.

Opis przebiegu ewaluacji projektu

1. Nauczyciel podsumowuje wyniki obserwacji dzieci podczas trwania całego projektu. Dzięki temu może dokonać jakościowej analizy zrealizowanych celów w kontekście pracy z dziećmi, w tym o zróżnicowanych potrzebach edukacyjnych. Ponadto może posiłkować się wytworami dzieci, np. uzupełnionymi kartami „KAMB", które pokażą, czy każda grupa zrealizowała zadanie.
2. Umiejętności samooceny zostaną potwierdzone dzięki analizie danych uzyskanych z uzupełnionych kart oceny własnych działań, czyli kart „OS". Podsumowanie wykaże, czy dzieci potrafią ocenić swoją pracę, współpracować oraz nazywać emocje, które towarzyszyły im podczas zajęć kierowanych.
3. Dopełnieniem wyników ewaluacji będą dane uzyskane z krótkich, indywidualnych rozmów nauczyciela z każdym uczestnikiem projektu. Nauczyciel uzyska potwierdzenie swoich obserwacji na temat: współpracy, poziomu inicjatywności i przedsiębiorczości

dzieci, wykonania zadań, poziomu zadowolenia z udziału w projekcie, komunikatywności oraz umiejętności dokonywania oceny własnej działalności i działalności kolegów i koleżanek. Rozmowa ta będzie opierała się na następującym zestawie pytań:

- Jak uczestniczyłeś(-aś) w projekcie? (np. chętnie, niechętnie, bardzo aktywnie, mało aktywnie);
- Czy słuchałeś(-aś) innych? (np. nigdy/czasami/zawsze);
- Czy patrzyłeś(-aś) uważnie? (np. nigdy/czasami/zawsze);
- Z kim pracowałeś(-aś)? (dziecko podaje imiona kolegów lub koleżanek, z którymi współpracowało podczas zabaw);
- Czy ładnie rozmawiałeś(-aś) z innymi osobami? (tak/nie);
- Jaki nastrój panował podczas wspólnych zabaw? (wesoły/smutny);
- Czy zagrałeś(-aś) melodię? (tak/nie);
- Czy skonstruowałeś(-aś) instrument? (tak/nie);
- Czy mógłbyś/mogłabyś zostać muzycznym detektywem w świecie przyrody? (tak/nie; dlaczego?);
- Które zabawy podobały Ci się najbardziej? (dlaczego?);
- Które zabawy nie podobały Ci się? (dlaczego?);
- Czy chciał(a)byś coś jeszcze powiedzieć o przygodach muzycznych detektywów?

4. Nauczyciel analizuje wszystkie dane uzyskane z każdego etapu ewaluacji, biorąc pod uwagę ustalone kryteria oceniania projektu.

- Określa mocne i słabe strony projektu.
- Wyciąga wnioski.
- Podaje rekomendacje.

13. Materiały pomocnicze

Środki dydaktyczne:

- koperty z muzycznymi symbolami oraz obrazkami przedstawiającymi wybrane elementy przyrody: kasztany, żołędzie, patyki, szyszki, liście;
- graficzna prezentacja celów z takimi kategoriami jak: PÓJDĘ – POSZUKAM – WYBIORĘ – UŁOŻĘ I STWORZĘ MUZYKĘ oraz POSŁUCHAM I OCENIĘ DŹWIĘKI, KTÓRE USŁYSZĘ;
- karta oceny „Oceniam siebie", tzw. karta OS;
- karta analizy materiału badawczego, czyli „KAMB";
- zbiór emotikonów stworzony wspólnie z dziećmi;
- regulamin grupy;
- zgromadzony podczas spaceru materiał przyrodniczy;
- materiał dydaktyczny pozwalający na przeprowadzenie zabaw badawczych (m.in. różnokolorowe fragmenty kartek, kształty geometryczne, symbole wielkości, materiały o różnej teksturze);
- materiały zgromadzone w kąciku plastycznym (np. słoiki, kubeczki, rurki papierowe, pudełka kartonowe itp.) i kąciku przyrodniczym/projektowym, potrzebne do konstrukcji instrumentu muzycznego;
- *Podróż kasztanka* – historia do opowieści ruchowej;
- piosenka Marty Bogdanowicz *W naszym przedszkolu pełno muzyki jes*t;
- tablica multimedialna;

- nagrania koncertów muzycznych;
- muzyka potrzebna do zabaw z metodą Batti Strauss;
- instrumenty muzyczne;
- film-niespodzianka stworzony przez nauczyciela – jako relacja podsumowująca realizację projektu i jego poszczególne etapy;
- medale oraz dyplomy pt. „Przedszkolny detektyw muzyki zaklętej w przyrodzie".

14. Wskazówki metodyczne

Nauczyciel powinien przygotować przestrzeń do tworzenia kącika plastycznego oraz kącika projektowego. Ponadto nauczyciel tworzy zestaw zadań służących do realizacji celów (m.in. zadania matematyczne oparte o metodykę E. Gruszczyk-Kolczyńskiej, zabawy muzyczno-taneczne wg metody Batti Strauss, zadania manipulacyjne itp.). Istotne jest również to, aby środki dydaktyczne dopasowane były do zróżnicowanych potrzeb i możliwości dzieci.

Warto dodać, iż przed przystąpieniem do realizacji scenariusza nauczyciel powinien sprawdzić, jakimi środkami dydaktycznymi dysponuje (np. instrumenty muzyczne) i czy będą one wystarczające.

Ważnym aspektem będzie również zadbanie o to, aby rozpoczęcie projektu nastąpiło w czasie odpowiednich warunków atmosferycznych, sprzyjających eksploracji przyrody.

15. Załączniki

Załącznik nr 1. *Podróż kasztanka* M. Gałan i J. Mielczarek

Na wysokim drzewie spał spokojnie mały kasztanek, zwinięty mocno w swoje zielone, kolczaste ubranko. Nagle, ni stąd, ni zowąd, zaczął wiać bardzo silny wiatr. Strącił kasztanka z gałązki. Kasztanek spadł na ziemię, jego skorupka pękła, a on wytoczył się na miękką, pokrytą kolorowymi liśćmi ziemię. Kasztanek zachwycił się parkiem widzianym z innej perspektywy i postanowił go zwiedzić. Najpierw wturlał się na wysoki pagórek. Rozglądał się dookoła bardzo uważnie. Przechodzący obok jeżyk popchnął kasztanka, który stoczył się wprost do parkowego potoku. O jaka zimna woda! – pomyślał, ale nie przejął się tym zbyt mocno i popłynął w dół koryta rzeczki. Dopłynął do pięknej polanki. Tam postanowił szybko wyschnąć. Zaczął tańczyć i podskakiwać. Dołączyła do niego ruda wiewióreczka – bawili się tak długo, aż promienie słońca zaczęły kryć się za horyzontem. Kasztanek i tym razem nie zmartwił się – poprosił przelatującego obok szpaka, aby na swoich skrzydłach zaniósł go pod kasztanowiec – drzewo, na którym nadal wisiały inne kasztanki. Szpak zgodził się i wspólnie lecieli pomiędzy gałęziami i konarami drzew. Musieli być czujni, aby nie uderzyć w żaden pień. Omijali drzewa raz z prawej, a raz z lewej strony. Niebawem dotarli na miejsce. Kasztanek podziękował szpakowi, wturlał się w kolorowe liście i zasnął. To był dzień pełen wrażeń.

Załącznik nr 2. Propozycja graficznej prezentacji celów projektu

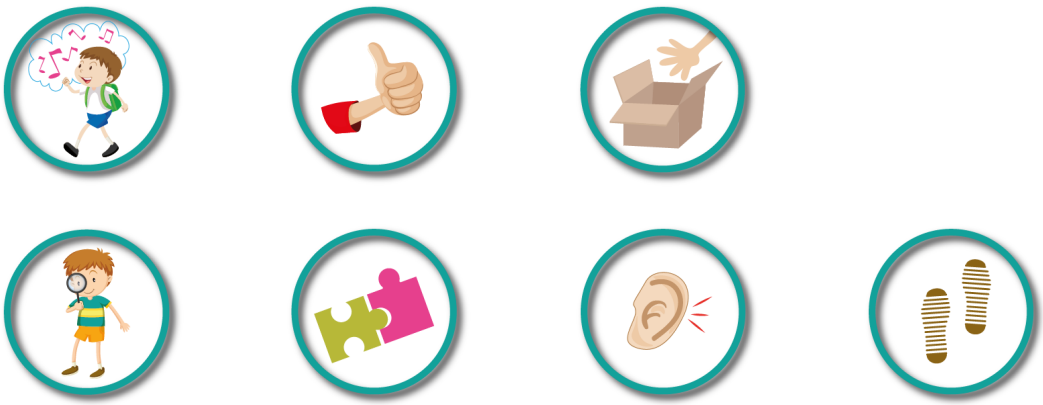

dziecko myślące o muzyce, kciuk podniesiony do góry, ręka sięgająca do pudełka, dziecko z lupą, dwa puzzle, ucho, ślady butów

Załącznik nr 3. Narzędzie do monitorowania realizacji zadań grupowych

W trakcie trwania całego projektu nauczyciel bądź nauczyciel specjalista monitoruje wykonanie poszczególnych zadań grupowych.

Zadanie nr 1. Tworzenie regulaminu.

Zrealizowano ..... nie zrealizowano ..... uwagi .....

Zadanie nr 2. Nadawanie znaczenia poszczególnym symbolom.

Zrealizowano ..... nie zrealizowano ..... uwagi .....

Zadanie nr 3. Uzupełnianie Karty Analizy Materiału Badawczego.

Zrealizowano ..... nie zrealizowano ..... uwagi .....

Zadanie 4. Posługiwanie się językiem angielskim w trakcie prezentacji wyników badań.

Zrealizowano ..... nie zrealizowano ..... uwagi .....

Zadanie 5. Prezentacja rytmu.

Zrealizowano ..... nie zrealizowano ..... uwagi .....

Zadanie 6. Zabawy instrumentalno-muzyczne z wykorzystaniem metody B. Strauss.

Zrealizowano ..... nie zrealizowano ..... uwagi .....

Zadanie 7. Zabawy taneczno-instrumentalne z wykorzystaniem instrumentów jako zamienników instrumentów perkusyjnych.

Zrealizowano ..... nie zrealizowano ..... uwagi .....

16. Wskazówki dotyczące pracy zdalnej[2]

Zadania na każdym z etapów projektu można udostępnić dzieciom w formie zdalnej, jeśli zaistnieje taka potrzeba. Wszelkie materiały graficzne można pokazać dzieciom

[2] Por. Scenariusz interdyscyplinarny projektu edukacyjnego do wychowania przedszkolnego *Skonstruuję budynek przyszłości. Dziecko kreatorem przyszłej infrastruktury przestrzennej*.

za pomocą prezentacji multimedialnej, przy użyciu komunikatorów (np. aplikacja Teams lub Zoom) można prowadzić z dziećmi konwersację. Wszystkie zadania, które będą dotyczyły manipulowania przedmiotami, tworzenia instrumentu muzycznego z różnego rodzaju materiałów, dzieci będą mogły wykonać w domu przy wsparciu rodziców, którzy otrzymają szczegółowe instrukcje od nauczyciela. Gry i zabawy dydaktyczne nauczyciel może przygotować za pomocą aplikacji LearningApps, Wordwall itp.

17. Bibliografia

Bogdanowicz M., 2010, *W co się bawić?*, Gdańsk: Wydawnictwo Harmonia.

Domań R., 2003, *Metody pedagogiki zabawy w pracy z dziećmi w wieku przedszkolnym*, Lublin: Wydawnictwo Przedszkolak.

Gardner H., 2002, *Inteligencje wielorakie. Teoria w praktyce*, tłum. A. Jankowski, Poznań: Media Rodzina.

Gardner H., 2009, *Pięć umysłów przyszłości*, tłum. D. Bakalarz, Warszawa: MT Biznes.

Gładysiak-Kalinowska A., Markiewicz B., Osuch E., *Raz, dwa, trzy… Wiem ja, wiesz Ty*, Warszawa: ORE.

Gruszczyk-Kolczyńska E., Zielińska E., 1997, *Dziecięca matematyka*, Warszawa: WSiP.

Helm J.H., 2003, *Mali badacze. Metoda projektu w edukacji elementarnej*, tłum.E. Pulkowska, Warszawa: Wydawnictwa CODN, Polska Fundacja Dzieci i Młodzieży.

Karbowniczek J., 1985, *Założenia metodyczne pracy pedagogicznej w przedszkolu*, [w:] Kwiatkowska M., *Podstawy pedagogiki przedszkolnej*, Warszawa: WSiP, s. 293–324.

Kielar-Turska M., 2002, *Średnie dzieciństwo. Wiek przedszkolny*, [w:] Harwas-Napierała B., Trempała J., *Psychologia rozwoju człowieka*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, s. 82–121.

Kotarba-Kańczugowska M., b.r., *Praca metodą projektu*, Warszawa: ORE.

Ludian M., Wójcik I., 2010, *Zabawy integrujące grupę*, [w:] Kędzior-Niczyporuk E. (red.), *O metodzie KLANZY. Teoria i praktyka*, Lublin: Wydawnictwo KLANZA, s. 169–178.

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej, Dz. U. 2017, poz. 356 z późn. zm.

Skiba M., 2009, *Aktywne słuchanie muzyki wg Batii Strauss*, „Wychowanie w Przedszkolu", nr 1, s. 30–34.

Sowińska A., Sowiński R., 2017, *Od nauczania do uczenia się: nasz plan daltoński*, Łódź: SOR-MAN.

Zalecenie Rady Unii Europejskiej z dnia 22 maja 2018 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie, Dz. Urz. UE 2018, C189/1.

Małgorzata Gałan – magister wychowania wczesnoszkolnego, nauczyciel dyplomowany z 30-letnim stażem pracy, logopeda. Ekspertka Wyższej Szkoły Bankowej w Chorzowie, członek Rady Pracodawców, wykładowczyni na kierunku pedagogika. Zawodowo pasjonuje się rozwojem dziecka w wieku przedszkolnym. Entuzjastka pracy metodą projektu edukacyjnego z małym dzieckiem. Swoje doświadczenie zawodowe rozwija w czasie pracy w Miejskim Przedszkolu nr 34 im. Jasia i Małgosi w Katowicach, gdzie aktualnie zajmuje stanowisko dyrektora placówki. Cały czas poszukuje nowatorskich rozwiązań w pracy z dziećmi, zgodnie z zasadą „można inaczej". Chce, by dzieci mogły wykształcić w sobie wiarę we własne umiejętności, entuzjazm do nauki oraz poczucie pewności siebie. Legitymuje się międzynarodowym certyfikatem trenera programu „Klucz do uczenia się". Inspiruje nauczycieli na szkoleniach i konferencjach. Propagatorka idei Porozumienia bez Przemocy i minimediacji. Pomaga dzieciom w uczeniu się efektywniejszego myślenia i porozumiewania się, motywując ich podstawowe umiejętności i zdolności podejmowania bardziej odpowiedzialnych decyzji przy pomocy narzędzi TOC (*Theory of Constraints*, teoria ograniczeń). Jest certyfikowanym trenerem pakietu edukacyjnego „Kuferek", opartego na teorii ograniczeń. Współpracuje z Uniwersytetem Śląskim w Katowicach – jest opiekunem praktyk studenckich. Autorka m.in. artykułu *Rozwój kompetencji matematycznych dzieci w wieku przedszkolnym w oparciu o program „Klucz do uczenia się"*.

Jolanta Mielczarek – doktor nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika, nauczyciel dyplomowany. Od 2019 r. nauczyciel edukacji wczesnoszkolnej w Szkole Podstawowej nr 13 im. J. Skrzeka w Siemianowicach Śląskich. W latach 2017–2019 dyrektor Miejskiego Przedszkola nr 41 z Oddziałami Integracyjnymi w Katowicach. W latach 2010–2017 nauczyciel wychowania przedszkolnego w Miejskim Przedszkolu nr 34 im. Jasia i Małgosi w Katowicach. W latach 2011–2016 nauczyciel akademicki na Wydziale Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Jej zainteresowania oscylują wokół tematyki literatury dziecięcej i edukacji teatralnej dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym. Jej pasją jej poszukiwanie skutecznych metod komunikacji ze wszystkimi uczestnikami edukacyjnego dialogu.

Fundusze Europejskie Wiedza Edukacja Rozwój
Rzeczpospolita Polska
Unia Europejska Europejski Fundusz Społeczny